

Katz Mózesné

Ez nagymama sírja. Édesanyám áll a Braha nagymama sírjánál 1941-ben. A síron minden héberül íródott. Nagymamának volt négy fia, akik közül emlékszem Pinhászra és Móricra, és hat lánya: Blanka, Eugénia, édesanyám [Bella], Etelka, Rózsi és Olga. Édesanyám lánykori neve Moskovits volt, azt hiszem, 1900-ban született, Halmin, ami nem volt messze Szatmártól [Szatmárnémetitől], az első nagyobb város volt, és valószínűleg ezért jött Szatmárra. A szüleim nem meséltek arról, hogyan ismerkedtek meg. Akkoriban a házasságokat a szülők rendezték, főleg a vallásos zsidóknál volt így. 1918-ban házasodtak össze, egy évvel a születésem előtt. Az esküvő után a vallásos zsidóknál a nők haját levágták, és parókát hordtak. A nők, mindenütt a vallásos zsidóknál, fedett fejjel jártak. Az idős nők is parókát hordtak, és kendőt tettek rá. Édesanyám is parókát hordott és

rajta kendőt, de általában csak parókát. A paróka a haját utánozta, de minél vallásosabb volt a nő, annál kevésbé hasonlított a paróka a természetes hajhoz, mert akkor léteztek mesterséges hajból készült parókák is. Amikor a zsinagógába mentek, feltétlenül be kellett legyen kötve a fejük kendővel. Az esküvő nagyon vallásos esemény volt a zsidóknál. Emlékszem, hogy édesanyám mindig az akkori divat szerint öltözködött. Alapjában véve szép volt, én annak tartottam, hiszen minden gyerek szépnek látja az édesanyját. Magas volt, szép melle volt. A nők akkoriban nem dolgoztak házon kívül, mert a gyermekeket kellett gondozni, mostak, takarítottak, főztek, minden házimunka elvégzése a nők kötelessége volt. De édesanyám műveltebb nő volt az átlagnál. Azt hiszem, csak elemi iskolája volt. Jiddis volt az anyanyelve, de nagyon jól tudott magyarul. Miután férjhez ment, kevesebbet olvasott, mert a gyerekek gondozásával és nevelésével, a háztartással volt elfoglalva. Nemigen olvasott irodalmat, kivéve a vallásról, a gyermeknevelésről vagy a családban betartandó szabályokról szóló olvasmányokat. A könyvek, amiket olvasott, héberül vagy jiddisül voltak írva, és a szüleitől, a családtól vagy édesapámtól kapta őket. Nagymamánál voltak modern irodalmi művek is, vagyis regények, többnyire magyar nyelvűek, a szüleimnél viszont inkább héber nyelvű vallásos könyvek voltak. Mivel a szüleim szegények voltak, én igyekeztem pénzt keresni, hogy segítsen a családomat. Mivel a szüleim szegények voltak, én igyekeztem pénzt keresni, hogy segítsen a családomat. Így aztán tizenhat éves koromban, 1935-ben, Bukarestbe mentem munkát keresni, mert azt hallottuk, hogy ott lehet munkát kapni. Körülbelül 1938-1939-ben mentem el Bukarestből, a második világháború kezdete előtt, amikor Románia határa nyitva volt. Nem beszéltem meg a családommal, csupán levelezés útján tartottuk a kapcsolatot, de akkor én nem tudtam már semmit a szüleimről. Tizenöt évet éltem az ország határain kívül, Oroszországban és Üzbegisztánban. 1940-ben elmentem, és 1955-ben tértem vissza. Nem volt nehéz visszailleszkedni, hiszen itt születtem, és ismertem a nyelvet. Olga nagynénémmel csak hazatértem után, 1955-ben találkoztam. Kolozsvárról eljött Temesvárra csak azért, hogy láthasson. Elmesélte, hogyan bántak a zsidókkal Auschwitzban. Elmondta, hogy a bőrrebe, mint mindegyiküknek, számot tetováltak, amit sosem lehet letörölni. Neki csak egy véletlennek köszönhetően sikerült megmenekülnie. Kettéosztották őket azokra, akiket rögtön elgázosítottak és azokra, akik még munkaképesek voltak. És akkor egy anya megkérte az unokanővéreket, hogy cseréljen helyet a leányával azért, hogy együtt maradhassanak, és ennek a cserének köszönhetően maradt a néném életben! Egy rendkívüli eset volt. Akiket elgázosítottak, azokat elégették és utána szappant csináltak belőlük [Két, egymásnak ellentmondó vélemény létezik 'szappan-kérdésben': az egyik szerint az emberi zsírból készült szappan egy -- félreértelmezésen alapuló -- legenda. A német megszállók a lengyel gettókból 'Rif' felíratú szappanokat osztogattak. A Rif betűszót a gettóbeli zsidók úgy oldották fel, hogy 'Rein jüdisches Fett', azaz 'tisztá zsidó zsír', és ennek alapján terjedt el az a hiedelem, hogy a koncentrációs táborokban a zsidó holttestekből szappant készítenek. A RIF valójában azt jelenti, hogy 'Reichsstelle für Industrielle Fettversorgung' (Birodalmi Ipari Zsíradékelátási Hatóság). -- A szerk.]. A munkaképes fiatalok Auschwitzban minden munkát elvégeztek, amire odatették, és bíztak a túlélésben, de nagyon nehéz volt. Időszakos, nem állandó munkákon dolgozott. Részletekről nem beszélt.